

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра Фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ____ ” _____ 201 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 8.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»
на тему: **«Акцизний податок у податковій системі України»**

Виконавець:

студент ЦЗФН факультету

Марінов Д. І.

/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., ст. викл.

Богатирьова Є. М.

/підпис/

АНОТАЦІЯ

Марінов Д. І., «Акцизний податок у податковій системі України»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Фінанси,
банківська справа та страхування» за магістерською програмою
«Державні та муніципальні фінанси»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2017 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – система акцизного оподаткування в Україні.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти акцизного оподаткування, його переваги та недоліки. Розглянуто розвиток акцизного оподаткування та розкрито механізм стягнення акцизного податку в Україні.

Проаналізовано надходження акцизного податку до доходів Зведеного бюджету України, проведено оцінку ефективності податку та досліджено його вплив на розвиток вітчизняних підприємств.

Запропоновано напрями вдосконалення механізму справлення акцизного податку в Україні, а саме: поступове підвищення ставок акцизного податку, розширення переліку підакцизних товарів за рахунок включення до їх складу ювелірних та хутрових виробів, запровадження оподаткування реклами шкідливих для здоров'я товарів, а також посилення контролюючих дій держави щодо обігу лікєро-горілчаних виробів.

Ключові слова: акцизний податок, податкові надходження, доходи Зведеного бюджету, фінансова ефективність, ставки акцизного податку.

ANNOTATION

Marinov D., «Excise tax in the tax system of Ukraine»,
Qualifying work for obtaining an educational master's degree in a specialty
"Finance, Banking and Insurance" under the master's program
"State and municipal finances",
Odessa National Economic University Odessa, 2017
Odessa National Economic University
Odessa, 2017

Thesis consists of three chapters. Object of study excise tax system in Ukraine.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of excise taxation, its advantages and disadvantages. The development of excise taxation is considered and the mechanism for collecting excise tax in Ukraine is disclosed.

The excise tax revenues to the revenues of the consolidated budget of Ukraine are analyzed, the efficiency of the tax is assessed and its impact on the development of domestic enterprises is investigated.

Suggestions for improving the mechanism for collecting excise tax in Ukraine, namely: the gradual increase in excise tax rates, the expansion of excisable goods by incorporating jewelry and fur products into them, the introduction of taxation for the advertising of goods harmful to health, and the strengthening of state control actions to address alcoholic beverages.

Keywords: excise tax, tax revenues, consolidated budget revenues, fiscal efficiency, excise tax rates.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАРАХУВАННЯ ТА СТЯГНЕННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ	7
1.1. Економічна сутність та роль акцизного податку	7
1.2. Ретроспектива становлення та розвитку акцизного податку	17
1.3. Механізм справлення акцизного податку	25
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ	34
2. 1. Моніторинг надходжень акцизного податку до Зведеного бюджету України	34
2.2. Оцінка фіскальної ефективності акцизного податку в Україні	41
2.3. Оцінювання впливу акцизного податку на розвиток вітчизняних підприємств	48
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СТЯГНЕННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ	60
3.1. Світовий досвід оподаткування специфічним акцизом та можливості його імплементації в українську практику	60
3.2. Напрями вдосконалення механізму справлення акцизного податку з урахуванням інтеграційних процесів в Україні	68
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	88

ВСТУП

Актуальність теми. Одними з основних податків, що функціонують у податкових системах провідних країн світу, є індивідуальні (специфічні) акцизи. Такі акцизи відіграють важливу фінансову роль, а також виконують регулятивну функцію. На сьогодні, в Україні накопичилося значне коло питань щодо використання акцизного податку, що потребує вивчення історії його застосування в Україні та досвіду використання вказаного типу акцизів в інших країнах. До важливих питань акцизного оподаткування необхідно віднести проблеми визначення оптимальних ставок податку, переліку підакцизних товарів і бази оподаткування, усунення недоліків у процедурах адміністрування податку до бюджету.

Одним з бюджетоформуючих податків в Україні є акцизний податок, однак, на сучасному етапі розвитку України в механізмі його адміністрування наявні певні проблеми та неузгодженості. Про такі проблеми свідчить як рівень тіньового обігу підакцизних товарів, так і наявні диспропорції між економічними показниками відповідних секторів економіки та фінансовою ефективністю застосування акцизного податку для оподаткування окремих груп вказаних товарів. Тому, проблеми акцизного оподаткування досі залишаються актуальними та потребують подальших наукових досліджень, що й стало основним мотивом написання цієї роботи.

Вирішення проблем в адмініструванні акцизного податку є одним зі шляхів зростання надходжень до бюджету даного податку без зростання рівня відповідного податкового навантаження, хоча на даний час Україна взяла курс на його поступове підвищення, що в цілому сприяє гармонізації національного податкового законодавства до вимог Євросоюзу.

Мета і завдання дослідження. Метою цієї наукової праці є проведення аналізу сучасного стану функціонування акцизного податку в Україні та

виявлення проблемних питань з ціллю розробки науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення акцизного оподаткування в Україні.

Завданнями кваліфікаційної роботи є:

- з'ясувати економічну сутність акцизного податку та його роль у податковій системі;
- визначити особливості становлення та розвитку акцизного податку;
- дослідити механізм нарахування та стягнення акцизного податку;
- провести аналіз надходження акцизного податку до доходів Зведеного бюджету України;
- здійснити оцінювання фіскальної ефективності акцизного податку в Україні;
- дослідити вплив акцизного податку на розвиток вітчизняних підприємств;
- виокремити основні напрями реформування оподаткування акцизним податком в Україні;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення акцизного оподаткування в Україні з урахуванням інтеграційних процесів.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом кваліфікаційної роботи є система акцизного оподаткування в Україні. Предмет дослідження - відносини, які складаються між державою і платниками податків з приводу нарахування, стягнення та сплати акцизного податку.

Методи дослідження. Для виконання поставленого завдання, під час роботи з наведеними даними, використано: економіко-математичні методи дослідження (при проведенні аналізу надходжень акцизного податку до Зведеного бюджету України та визначення його фіскальної ефективності); метод порівняння (при дослідженні досвіду зарубіжних країн та його співставлення з діючою системою акцизного оподаткування); табличний та графічний методи (при проведенні аналізу надходжень податку до бюджету та дослідженні його впливу на розвиток підприємств); вибіркового та суцільного методи обробки інформації (при розгляді сутності акцизного податку та його становлення і розвитку) .

Інформаційна база дослідження. В ході написання кваліфікаційної роботи були використані: законодавство України, зокрема, Податковий Кодекс України, Бюджетний Кодекс України та інші законодавчі та нормативні акти; наукова література та електронні ресурси з питань акцизного оподаткування, офіційні звіти Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота включає в себе вступ, три розділи, висновки, додатки та список використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок. Робота включає 14 таблиць і 10 рисунків. Налічується 65 найменувань у списку використаних літературних джерел. Крім того, є 1 додаток.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Акцизний податок є різновидом індивідуальних акцизів, що виступає надійним інструментом державного регулювання соціально-економічних процесів в країні. Особливо це стосується потреби обмеження споживання шкідливих для здоров'я людини товарів, таких як алкогольні та тютюнові вироби.

2. За роки незалежності України змінювався перелік підакцизних товарів. Так, на початку становлення акцизного оподаткування в Україні акцизним податком оподатковувалися такі групи товарів, як продукти харчування (цукор, ікра, шоколад, кава), побутова техніка (кольорові телевізори, відеотехніка, мікрохвильові печі, магнітофони), предмети гардеробу (одяг з хутра та натуральної шкіри) та інші нетипові товари. Але з часом коло підакцизних товарів було суттєво переглянуто, кількість підакцизних товарів була зменшена та віддана перевага більш традиційним групам товарів, що оподатковуються і сьогодні.

3. На сьогоднішній день акцизним податком обкладаються такі групи підакцизних товарів, як: спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну; пальне; автомобілі легкові, кузови до них, причеми та напівпричеми, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія.

Акцизний податок обчислюється за специфічними, адвалерними та змішаними ставками, розмір яких варіюється в залежності від види підакцизного товару. Для тютюнових виробів застосовуються адвалерні та специфічні ставки податку, а також встановлюється мінімальне податкове зобов'язання по сплаті акцизного податку.

4. Акцизний податок є важливим джерелом наповнення Зведеного бюджету України. Так, в 2016 році його питома вага в доходах Зведеного

бюджету склала 13 %, що дозволило йому зайняти третє місце в структурі доходів бюджету серед податкових платежів. Найбільші надходження цього податку спостерігалися від оподаткування підакцизних товарів, що вироблені на території України.

Досліджуючи структуру акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів дозволило визначилися ти, що найбільші надходження до Зведеного бюджету відбулися за рахунок сплати акцизного податку з тютюну та тютюнових виробів (57,7 % від всієї структури акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів), пального (13 %) та лікеро-горілчаних виробів (11,6 %).

5. Оцінювання фіскальної ефективності акцизного податку проводився використовуючи такі показники, як еластичність акцизного податку, рівень його збираності, фіскальної значимості податку в доходах Зведеного бюджету та ВВП. Проведена оцінка дозволила встановити високий рівень фіскальної ефективності акцизного податку в Україні за період 2012-2016 рр.

6. Проведений аналіз впливу акцизного податку на розвиток підприємств дозволив встановити, що підвищення ставок акцизного податку на тютюнові вироби та алкогольну продукцію негативно відобразилися на обсягах їх виробництва.

7. Дослідження зарубіжного досвіду акцизного оподаткування та його порівняння з українською практикою стягнення акцизного податку дозволило встановити суттєві відмінності в розміру ставок податку, а також самого підходу акцизного оподаткування. Необхідно відмітити, що країни ЄС підіймали ставки акцизного податку поступово, на протязі 1-15 років враховуючи фіскальні потреби країни та споживчі можливості платників податків. Крім того, якщо в зарубіжних країнах робиться акцент на регулюючих властивостях акцизного податку, то в Україні першочергове значення відводиться фіскальному значенню цього податку.

В країнах Європи та США при оподаткуванні акцизним податком застосовується також система пільг, що дозволяє платникам податків компенсувати частину раніше сплаченого податку за товари, споживання яких підтримується та стимулюється в боку держави.

8. Проведений аналіз фіскальної ефективності акцизного податку, його впливу на розвиток вітчизняних підприємств, а також дослідження зарубіжного досвіду акцизного оподаткування дозволили виявити проблеми акцизного оподаткування в Україні та сформулювати рекомендації щодо подальшого удосконалення механізму стягнення акцизного податку в Україні. Так, пропонується поряд з поступовим та обґрунтованим підвищенням ставок акцизного податку на тютюнові та алкогольні вироби розширити коло підакцизних товарів за рахунок включення до їх складу ювелірних виробів та виробів з хутру. Крім того, пропонується оподатковувати цим податком рекламу шкідливим товарів на телебаченні, зокрема пива та горілчаних виробів. Це дозволить збільшити надходження доходів бюджету без значного підвищення навантаження на незахищені верстви населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балакін Р.Л. Акцизне оподаткування тютюнових виробів у державах - членах Європейського Союзу та в Україні. - Фінанси України. -2007. - №10. - с.96-110
13. Бандурка О.М., Понікаров В.Д., Попова С.М. Податкове право. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 312 с.
2. Богатирьова Є. М. Акцизне оподаткування: європейській досвід та українські реалії // Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції «Структурні трансформації національних економік в глобальному вимірі». – Миколаїв. – 2015. – С. 82-84.
3. Василик О.Д. Податкова система України :Навчальний посібник.-К.: Поліграфкнига.-2004,с-478.
14. Данілов О.Д. Податкова система та шляхи її реформування: навч. посібник / О. Данілов, Н. Фліссак. – К. : Парламентське видавництво, 2001. – 216 с.
15. Данілов О.Д., Паєнтко Т.В. Проблеми справляння акцизного збору та шляхи їх усунення / Фінанси України.– 2011. – №5. – С.58
16. Данілов О.Д., Фліссак Н.П. Податки в Україні: Учбовий посібник. — К.: УкрІНТЕІ, 2003. — 348 с.
17. Данілов О.Д., Шевченко Є.А. Акцизний збір. - Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. - 370 с.
18. Даценко Г.В. Соціальний аспект впливу акцизного податку на тютюнові вироби в Україні та країнах ЄС / Г.В. Даценко, В.В. Ємець // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 3(2). - С. 95-100
19. Демиденко Л.М. Удосконалення непрямого оподаткування у напрямку інтеграції в ЄС // Фінанси України. -2000. - №4. - С. 124-128.

20. Дікань Л.В., Воїнова Т.С. Податкова система: Навч. посібник / Харківський держ. економічний ун-т / Л.М. Седова (відп.ред.). — Х.: ХДЕУ, 2002. — 251 с.
21. Дрига А.Б. Акцизи в системі інструментів фіскальної політики держави // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України.(АПСВ) - 2000. - № 1. - С. 64 - 70.
22. Дрига А.Б. Непрямі податки в системі регулювання суспільного добробуту: Дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Київський національний ун- т ім. Тараса Шевченка. — К., 2002. — 229 арк.
23. Дрига А.Б. Податки на споживання в регулюванні соціальних процесів в Україні // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Серія Економіка. Вип. 45. - 2000. — С. 22 - 24.
24. Д'яконова І.І. Податки та податкова політика України: Підручник - К.: Наукова думка 2005, с 486.
3. Жукевич О. М. Досвід оподаткування підакцизних товарів в Україні та країнах ЄС / О. М. Жукевич // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2010. - Вип. 2. - С. 260-266.
4. Заклекта-Берестовенко О.С. Фіскальний та регулюючий аспекти акцизного оподаткування в Україні / О.С. Заклекта-Берестовенко, А.Я. Кізима // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». — 2014. — Вип. 9-1. — Ч. 1. — С. 175-179.
5. Закон України «Про ставки акцизного збору та тютюнові вироби» № 30/96-ВР від 6 лютого 1996 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/30/96-vp/ed20040101>
25. Іванов Ю. Б. Податкова система: підручник / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк. — К. : Атіка, 2006. — 920 с.
6. Карпенко С. П. Сутність та особливості акцизного оподаткування: світовий досвід та перспективи в Україні / С. П. Карпенко // Економіка та держава. - 2015. - № 3. - С. 117-121.

26. Климчук С.В. Оподаткування підприємств: Навчальний посібник.-К.: Центр навчальної літератури. - 2004, с - 191.
27. Коротун В.І. «Державне регулювання ринку підакцизних товарів в умовах дії податкового кодексу України» // Вісник ДНУ. - 2011. - С. 104-108.
7. Красовский К. Антитабачная политика ЕС: каких акцизов ждать Украине / К. Красовский // Європейська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2015/08/13/7036845/>
28. Крисоватий А.І. Податкова. система: Навчальний посібник. - Т.: Картбланш.-2004, с-331.
29. Крисоватий А.І. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції : моногр. / А. І. Крисоватий, В. М. Мельник, Т. В. Кошук ; за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. – Тернопіль: ТЕУ, 2014. – 236 с.
30. Ладиженська В.О., Боровик П.М. Проблеми акцизного оподаткування в Україні // Економічний вісник Донбасу. - 2011. - № 3 (25) - С.103 - 107.
31. Лескова А. Акцизное обложение: ретроспективный взгляд // Финансы. - 2001. - № 4. - С. 22 – 25.
8. Лисецька Н. М. Впровадження європейських стандартів акцизного оподаткування: досвід для України / Н. М. Лисецька // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 848-852.
32. Лютий І. О. Податки на споживання в економіці України / Лютий І. О., Дрига А. Б., Петренко М. О. - К. : Знання, 2005. - С. 335.
33. Макаренко В.В Напрями вдосконалення адміністрування акцизного збору в Україні // Інноваційна економіка.- 2010. - С.252 -256.
34. Мельник В.М. Оподаткування та податкове регулювання виробництва: Монографія. - Одеса: Автопринт, 2006. - 124 с.
35. Мельник П.В. Податкова система України: Практикум. - Ірпінь.: Академія ДПС України.-2004,с- 256.

36. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92 - IV (зі змінами та доповненнями).
37. Мігунов І.В. Акцизний збір // Вісник податкової служби України. – 2008. – №1-2. – С. 19-20.
9. Непряхина Н. Табачний путь в Європу / Н. Непряхина, Ю. Дощатов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apostrophe.com.ua/article/economy/regulatory-policy/2014-10-01/tabachnyi-put-v-evropu/479>
38. Олійник О.В. Податкова система України: навч. посіб. / О.В. Олійник, І.В. Філон. – К.: Центр учбової літератури, 2006. – 456 с.
10. Олійничук О. Світовий досвід акцизного оподаткування та його імплементація в Україні в контексті детінізації економіки / О. Олійничук, Я. Швець // Актуальні проблеми правознавства. – 2017. – № 3(11). – С. 197-200.
39. Онишко С.В. Податкове регулювання економічних процесів // Фінанси України. - 2003. - № 6. - С. 40-46.
40. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
41. Офіційний сайт Державної податкової служби України, [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.sts.gov.ua>.
42. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. посіб. - К.: Знання-Прес, 2002. - 495 с.
43. Податкова система: навч. посіб. / [Лютый І.О., Демиденко Л.М., Романюк М.В. та ін.]; За ред. І.О. Лютого. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 456 с.
11. Податкова система: навчальний посібник / [Баранова В. Г., Дубовик О. Ю., Хомутенко В. П. та ін.]; за ред. В. Г. Баранової. – Одеса, ВМВ, 2014. – 344.
44. Податковий Кодекс України № 2755-VI від 2 лютого 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

45. Покатаєва О.В. Проблемні питання стягнення акцизного податку за Податковим кодексом України / О.В. Покатаєва // Форум права. - 2011. - № 2. - С. 745-749.
46. Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів від 27.12.2010 р. № 1251.
47. Похлебкин В. В. История водки. Отношение государства к водке в России и меры государственного регулирования винокуренного производства и торговли водкой (хронологический обзор)
48. Річні звіти про виконання державного бюджету за 2012-2016 рр. / Офіційний веб-сайт державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/> - С. 46-49.
49. Слюсар Р.Ю., Мединська Т.В., Особливості застосування акцизу в Україні та деяких країнах світу // Науковий вісник НЛТУ України.- 2012. - № 22.2. - С.207 -213.
50. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов. Т.3. - С. - Петербург: - 1866. - с. 261.
51. Соколовська А.М. Основи теорії податків: Навчальний посібник. - К.: 2010. - 326 с.
52. Соколовська А.М. Система податкових пільг в Україні у контексті європейського досвіду. - К. : НДФІ, 2006. - 320с.
53. Столяров И.А. Антология экономической классики — М. : МП «ЭКОНОМ КЛЮЧ», 1993.— 717 с.
54. Сушкова О.Є. Система адміністрування акцизного податку в Україні / О.Є. Сушкова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. - № 9 (5). - С. 199-203.
55. Тонишко С. В. Акциз на алкоголь можна підняти ще удвічі? // Правовий тиждень. - 2009. - №10. - С.6.

56. Фразинський О.А. «Еволюція акцизного оподаткування в Україні»// Вісник Хмельницького національного університету. - 2009. - №1. - с. 112-116.
57. Хлебнікова І.І. Стан і умови акцизного оподаткування // Актуальні проблеми економіки - 2010. - №4 (106). - с. 228 - 235.
58. Цивільний кодекс України
59. Чередниченко О.М. Непряме - оподаткування в умовах інтеграції до європейського економічного простору // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. - Економічні науки. - 2002.- № 2.- С. 319.
60. Чередниченко О.М. Непряме оподаткування в податковій системі України // Фінанси України. - 2003. - № 11. - С. 98-104.
61. Шаренко М.С. Правове регулювання платників акцизного податку // Форум права. - 2011. - № 3. - С. 854 - 857.
62. Яковлева Н.В. Акциз и фискальная монополия: история возникновения и перспективы применения. — М: Компания Спутники+, 2004. — 127 с.
63. Янжул И. "Опыт исследования английских косвенных налогов. Акциз", М., 2001
64. Яснопольский Л.М. "До питання про основні принципи оподаткування на Україні" //Ювілейний збірник, К.: ВУАИ, 2004.
65. Ященко К. Система податкових складів та режим відстрочення сплати акцизних зборів у законодавстві держав-членів Європейських Співтовариств // Правове регулювання економіки. Збірник наукових праць. Вип. 4. - К. КНЕУ, 2003: - С. 239-251.